

Kansen en obstakels: Jongeren over routes naar hoger onderwijs in een selectief onderwijssysteem

Match tussen droom en verwachting?

Benthe van Wanrooij, Monique Volman en Louise Elffers

Onderwijs Research Dagen 2025 Leuven

5 juni 2025

Aspiraties en verwachtingen als voorspellers van onderwijsuitkomsten

- Onderwijsaspiraties en -verwachtingen worden gezien als voorspellers voor onderwijsuitkomsten (Wisconsin model)¹ en tonen vergelijkbare patronen van ongelijkheid als onderwijsuitkomsten.
- **Aspiraties:** het hoogste opleidingsniveau dat een leerling *ideaal gezien* zou willen bereiken. **Verwachtingen:** het opleidingsniveau dat een leerling *denkt* daadwerkelijk te zullen bereiken.
- Er zijn verschillen zichtbaar in verwachtingen op basis van opleidingsniveau ouders (hoger opleidingsniveau = hogere verwachtingen)². En leerlingen met een migratieachtergrond hebben vaker hogere aspiraties dan leerlingen zonder migratieachtergrond³.

1. Sewell et al. (2003)

2. Swart & Wolbers (2024)

3. Gomensoro et al. (2025)

Mismatch in aspiraties en verwachtingen

- Aspiraties en verwachtingen komen niet altijd overeen (geen **match**), terwijl leerlingen met een match in aspiraties en verwachtingen beter lijken te presteren, en vaker het hoger onderwijs bereiken¹. Jongeren wiens ouders niet gestudeerd hebben aan het hoger onderwijs vaker geen match².
- Gestratificeerde onderwijssystemen kunnen match bevorderen via signalen over 'wat haalbaar is'³, maar effect van tracking mogelijk niet hetzelfde voor alle leerlingen⁴.

1. Boxer et al., 2011; Khattab (2015)

2. Finger (2022)

3. Buchmann & Park (2009)

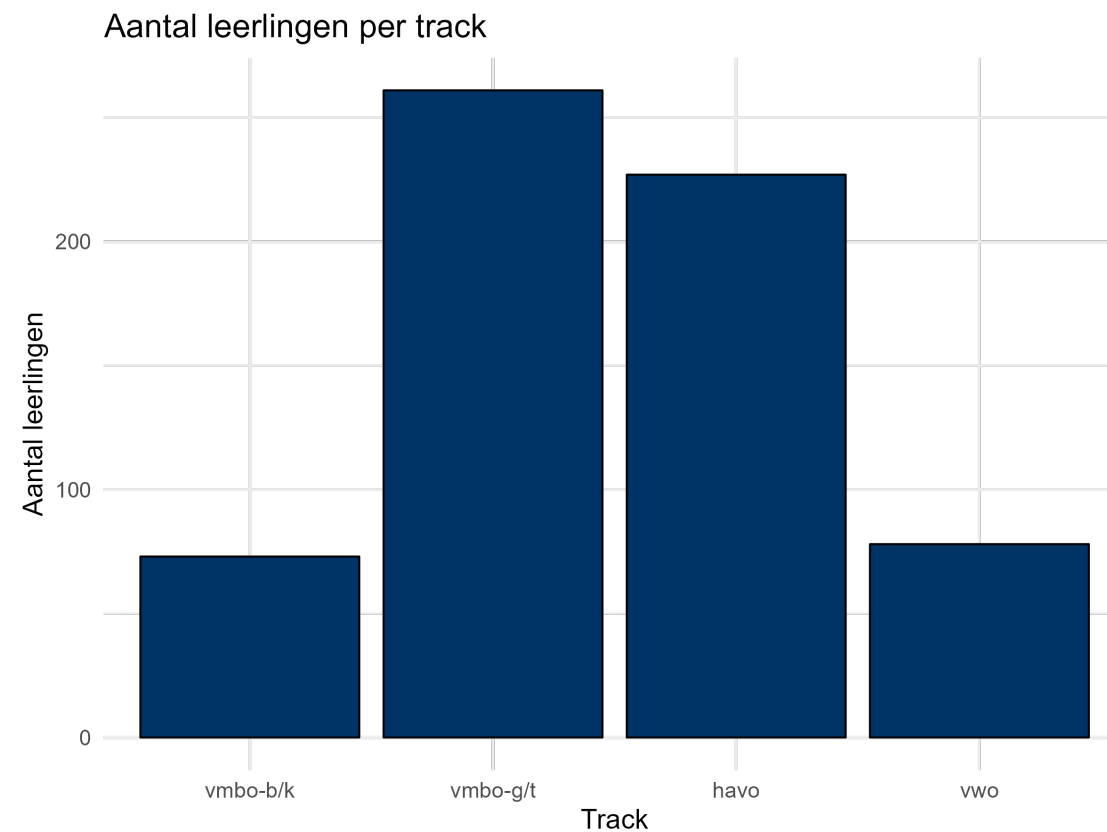
4. Gomensoro et al. (2025)

Doelen van dit onderzoek

In hoeverre is er sprake van match tussen aspiraties en verwachtingen bij leerlingen in de pre-examenklas van het Nederlandse voortgezet onderwijs, en hoe hangt dit samen met hun sociale en schoolachtergrond?

Data & methode

- Survey (nieuw ontwikkeld)
- Scholen door heel Nederland, zowel brede schoolgemeenschappen als categorische scholen, convenience sampling
- Nederlandse leerlingen in het voorlaatste jaar van het voortgezet onderwijs
- $N = 683$
- Analyse: multi-level logistische regressie

Resultaten

- Is er sprake van match tussen aspiraties en verwachtingen?

	Aantal	Percentage
Match	626	84.3%
Geen match	117	15.7%

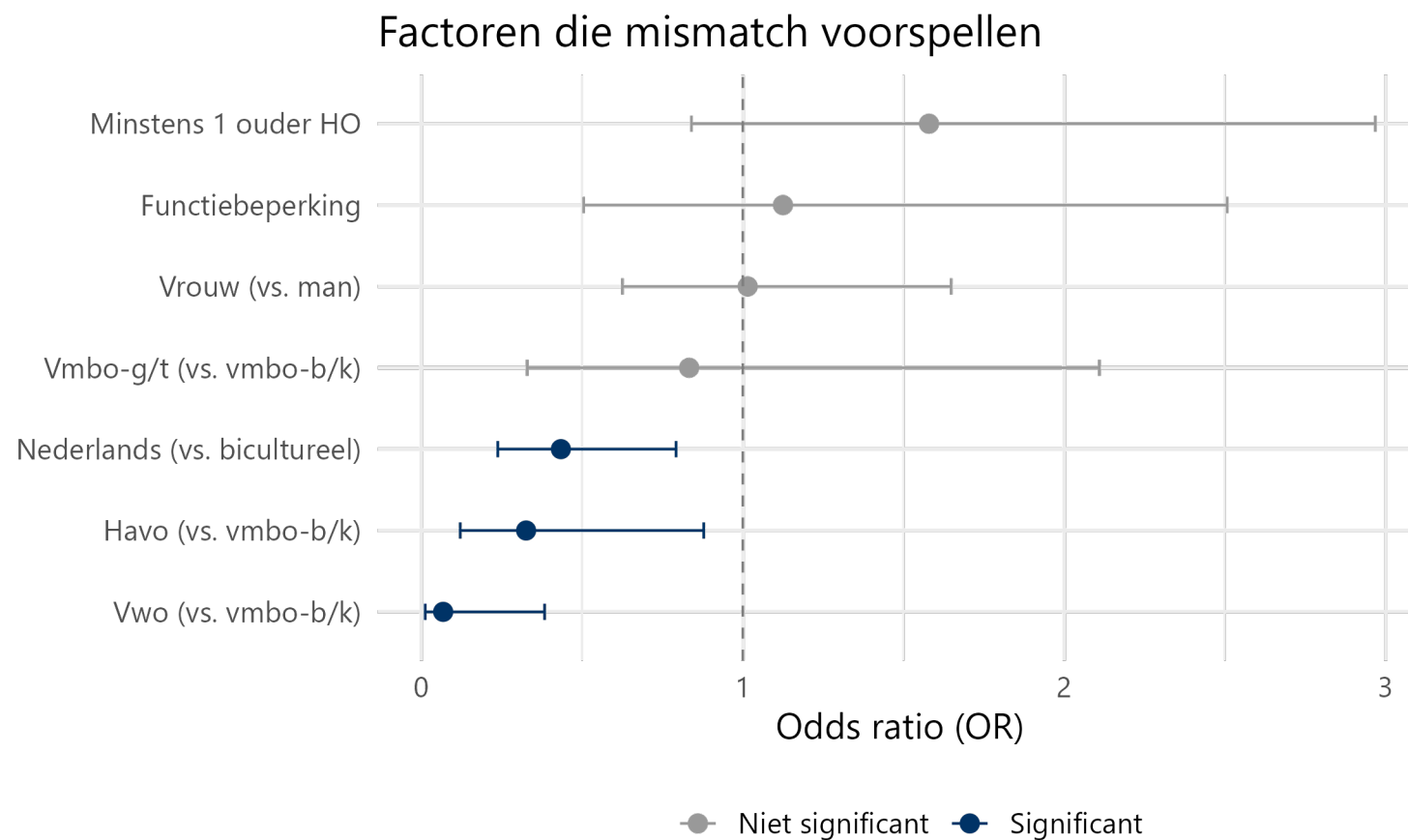
Oftewel, 15,7% van de leerlingen heeft geen match tussen aspiraties en verwachtingen.

Resultaten

- Verschillen tussen groepen?
 - Descriptief:

		% geen match
Gender	Man	15%
	Vrouw	16.3%
Culturele achtergrond	Nederlands	13.4%
	Bicultureel	22.3%
Ouder(s) HO-gestudeerd	HO-gestudeerd	18%
	Niet HO-gestudeerd	9.6%
Beperking	Geen functiebeperking	15.8%
	Functiebeperking	14.9%
Track	Vmbo-b/k	32.6%
	Vmbo-g/t	23.6%
	Havo	11.9%
	Vwo	0.03%

Resultaten: Wat verhoogt de kans op geen match?

Significant bij $p < 0.05$

Resultaten

- **Significante bevindingen**

- Leerlingen met Nederlandse achtergrond hebben aanzienlijk minder kans op mismatch.
- Track is bepalend:
 - Leerlingen op het vwo hebben een héél lage kans op mismatch.
 - Ook havo-leerlingen hebben significant lagere mismatchkansen dan vmbo-b/k-leerlingen.

- **Daarnaast:**

- Ouders in het hoger onderwijs gestudeerd: verhoogde kans op mismatch (maar niet significant)
- Gender & functiebeperking: geen verschil

Kortom:

- Ongeveer 1 op de 6 leerlingen heeft geen match in aspiraties en verwachtingen
- Leerlingen met een biculturele achtergrond hebben een significant hogere kans op mismatch.
- Leerlingen in het vmbo rapporteren ook vaker mismatch, terwijl leerlingen in het vwo vrijwel altijd een match tussen aspiraties en verwachtingen hebben.
- Opleiding ouders toont een trend, maar geen significant effect.

Discussie

- Culturele achtergrond: Sluit aan bij wat ook wel “immigrant optimism” wordt genoemd¹.
- Trackverschillen: “opwaarts” systeem.
- Geen match = niet per definitie negatief, maar tegelijkertijd kwetsbaarheid?
- Vervolg: heeft de perceptie van leerlingen van het onderwijssysteem invloed op match in hun aspiraties en verwachtingen? En is dat voor alle jongeren hetzelfde?

1. Diehl et al. (2024; D'hondt et al. (2016)

Bedankt voor jullie aandacht!

Vragen, opmerkingen of suggesties?

Benthe van Wanrooij

Universiteit van Amsterdam

b.vanwanrooij@uva.nl

benthevanwanrooij.nl

[benthevanwanrooij](#)

[Benthevanwanrooij.bsky.social](#)

Referenties

Boxer, P., Goldstein, S. E., DeLorenzo, T., Savoy, S., & Mercado, I. (2011). Educational aspiration–expectation discrepancies: Relation to socioeconomic and academic risk-related factors. *Journal of Adolescence*, 34(4), 609–617. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2010.10.002>

Diehl, C., Pomianowicz, K., & Hinz, T. (2024). *On the Wrong Track? : Perceived Track Mismatch Among Ethnic Minority and Majority Students in the German Educational System*. University of Konstanz. <https://doi.org/10.48787/KOPS/352-2-KGHHU5AZRF230>

D'hondt, F., Van Praag, L., Van Houtte, M., & Stevens, P. A. (2016). The attitude–achievement paradox in Belgium: An examination of school attitudes of ethnic minority students. *Acta Sociologica*, 59(3), 215–231. <https://doi.org/10.1177/0001699316636944>

Gomensoro, A., Heers, M., Kamm, C., & Hupka-Brunner, S. (2025). The impact of tracking in a stratified education system on idealistic educational aspirations in migrant and native families. *Research in Social Stratification and Mobility*, 97, 101022. <https://doi.org/10.1016/j.rssm.2025.101022>

Khattab, N. (2015). Students' aspirations, expectations and school achievement: What really matters? *British Educational Research Journal*, 41(5), 731–748. <https://doi.org/10.1002/berj.3171>

Sewell, W. H., Hauser, R. M., Springer, K. W., & Hauser, T. S. (2003). As we age: A review of the Wisconsin Longitudinal Study, 1957-2001. *Research in Social Stratification and Mobility*, 20(C), 3–111. [https://doi.org/10.1016/S0276-5624\(03\)20001-9](https://doi.org/10.1016/S0276-5624(03)20001-9)

Swart, N. M., & Wolbers, M. H. J. (2024). The effect of parental education on the expectations of 15 year olds to complete higher education in the Netherlands. *British Journal of Sociology of Education*, 1–16. <https://doi.org/10.1080/01425692.2024.2335307>